

Kalkulus II.

Járai Antal

Ezek a programok csak szemléltetésre szolgálnak

▶ 1. Lineáris algebra

▼ 2. Többváltozós függvények

▼ 2.1. Határérték és folytonosság

```
> restart;
```

▼ 2.1.1. Távolság, környezetek, korlátosság.

```
> verify([3,3,3],[Pi,Pi,Pi],'neighborhood(1)');  
true (2.1.1.1)
```

```
> verify([1/sqrt(3),1/sqrt(3),1/sqrt(3)],[0,0,0],  
'neighborhood(1)');  
false (2.1.1.2)
```

```
> verify([1/sqrt(3),1/sqrt(3),1/sqrt(3)],[0,0,0],  
'neighborhood(1,closed)');  
true (2.1.1.3)
```

```
> verify([1/sqrt(3),1/sqrt(3),1/sqrt(3)],[0,0,0],  
'neighborhood(1,p=1)');  
false (2.1.1.4)
```

```
> verify([1/sqrt(3),1/sqrt(3),1/sqrt(3)],[0,0,0],  
'neighborhood(1,p=3)');  
true (2.1.1.5)
```

▶ 2.1.2. Belső, külső, izolált, torlódási és határpontok.

▶ 2.1.3. Nyílt és zárt halmazok.

▶ 2.1.4. Állítás.

▶ 2.1.5. Állítás.

▶ 2.1.6. Tétel.

▶ 2.1.7. Tétel.

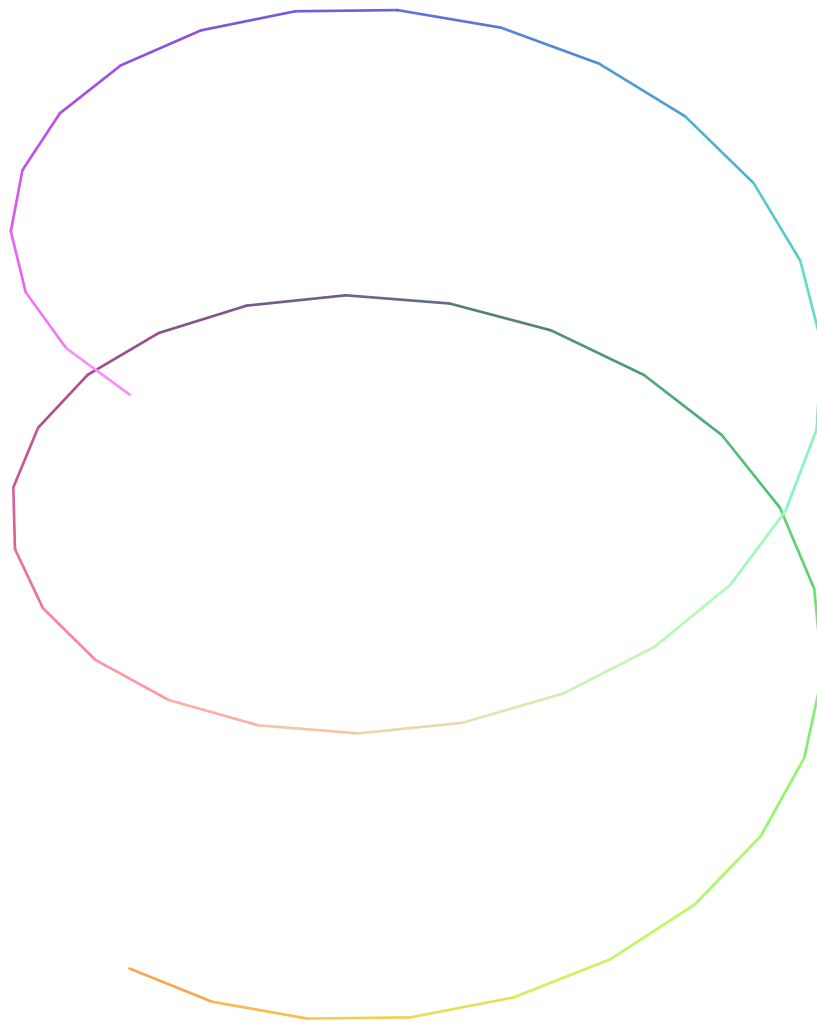
- ▶ 2.1.8. Következmény.
- ▶ 2.1.9. Következmény.
- ▶ 2.1.10. Következmény.
- ▶ 2.1.11. Tartomány.
- ▶ 2.1.12. Konvex halmaz.
- ▶ 2.1.13. Sűrű halmazok.
- ▶ 2.1.14. Kompakt halmazok.
- ▶ 2.1.15. Tétel.
- ▶ 2.1.16. Következmény: Weierstrass tétele.
- ▼ 2.1.17. Vektor–skalár, skalár–vektor és vektor–vektor függvények.

```

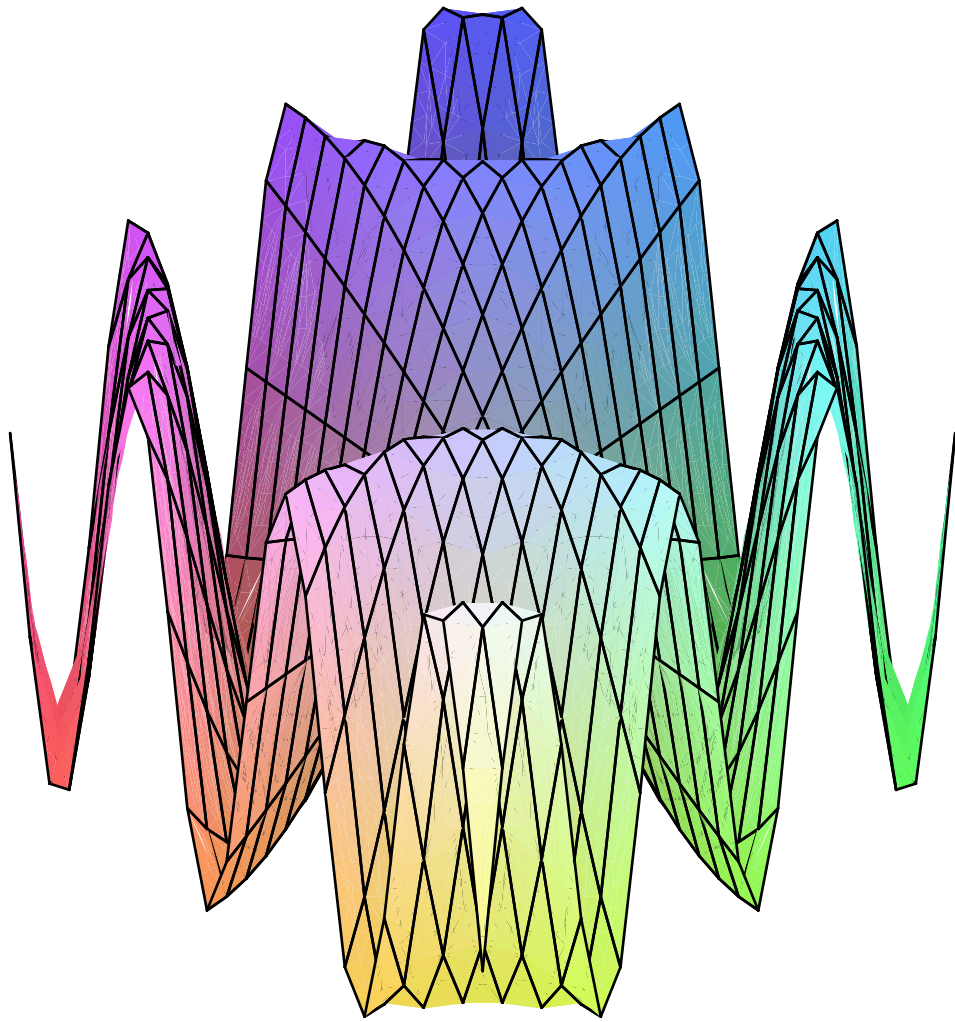
> with(plots);
[Interactive, animate, animate3d, animatecurve, arrow,
changecoords, complexplot, complexplot3d, conformal,
conformal3d, contourplot, contourplot3d, coordplot, coordplot3d,
cylinderplot, densityplot, display, display3d, fieldplot, fieldplot3d,
gradplot, gradplot3d, graphplot3d, implicitplot, implicitplot3d,
inequal, interactive, interactiveparams, listcontplot,
listcontplot3d, listdensityplot, listplot, listplot3d, loglogplot,
logplot, matrixplot, multiple, odeplot, pareto, plotcompare,
pointplot, pointplot3d, polarplot, polygonplot, polygonplot3d,
polyhedra_supported, polyhedraplot, replot, rootlocus,
semilogplot, setoptions, setoptions3d, spacecurve,
sparsematrixplot, sphereplot, surfdata, textplot, textplot3d,
tubeplot]
> spacecurve([cos(t), sin(t), t], t=0..4*Pi);

```

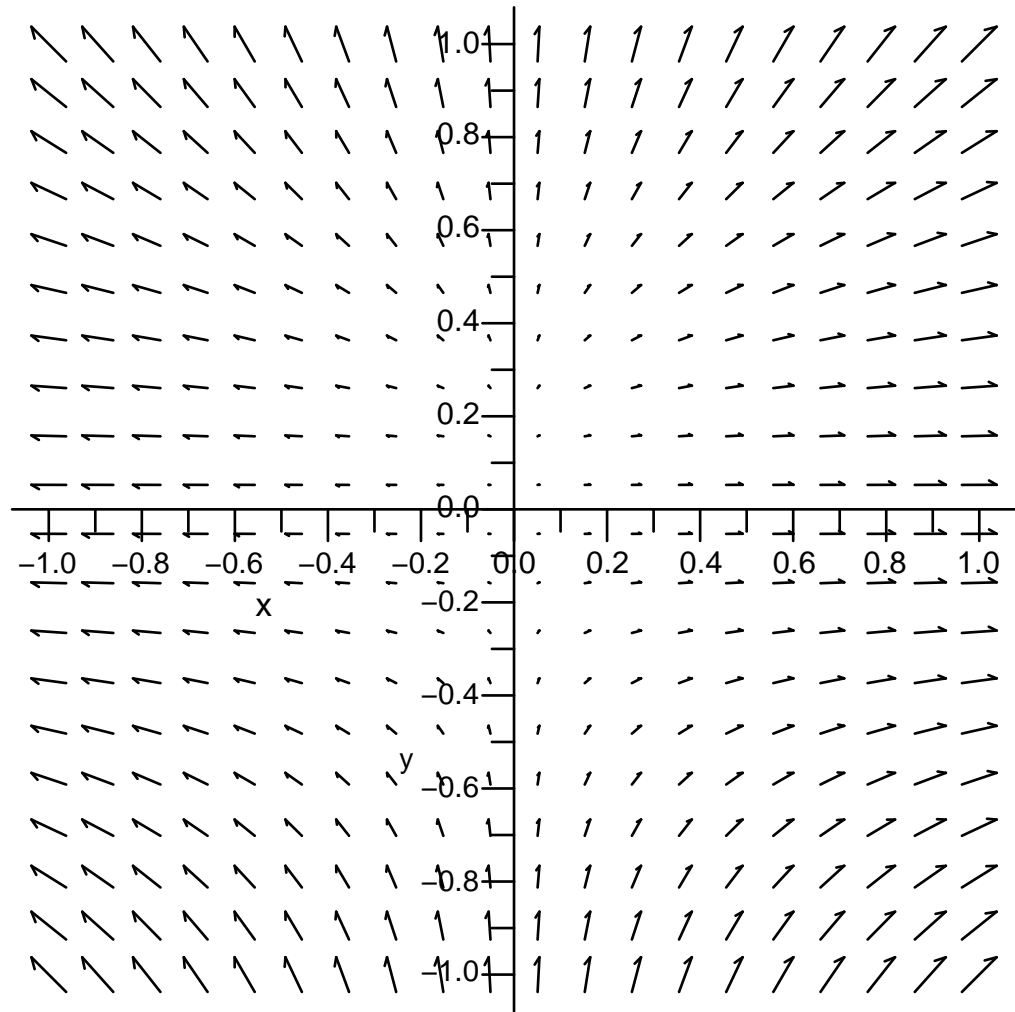
(2.1.17.1)

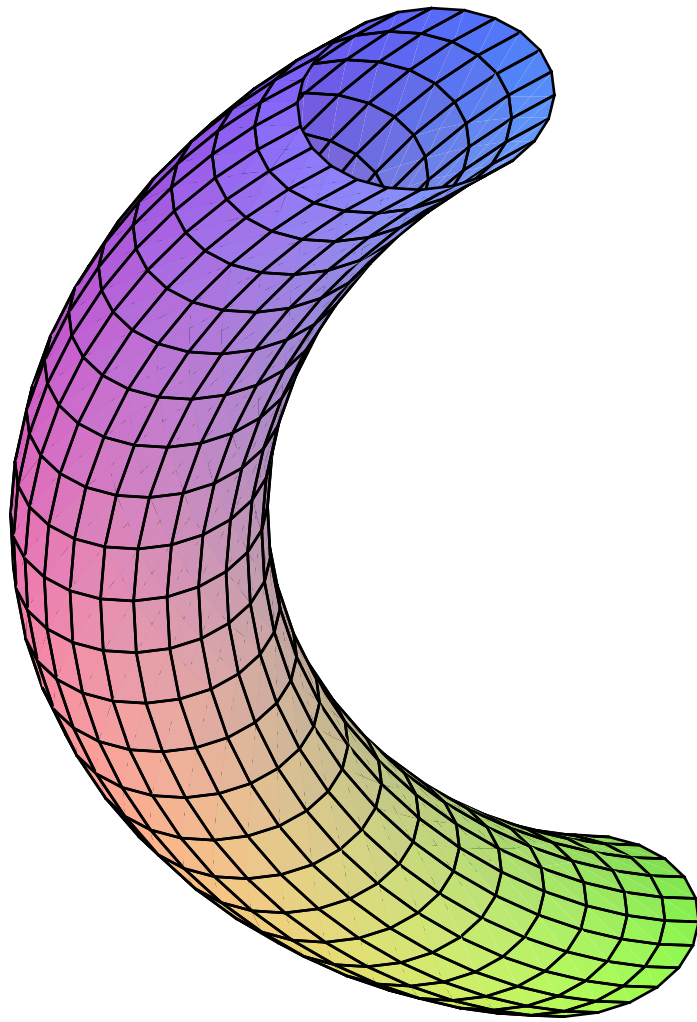
```
> p:=proc(x,y) sin(x*y) end; plot3d(p,-Pi..Pi,-Pi..Pi);  
p:=proc(x,y) sin(y*x) end proc
```


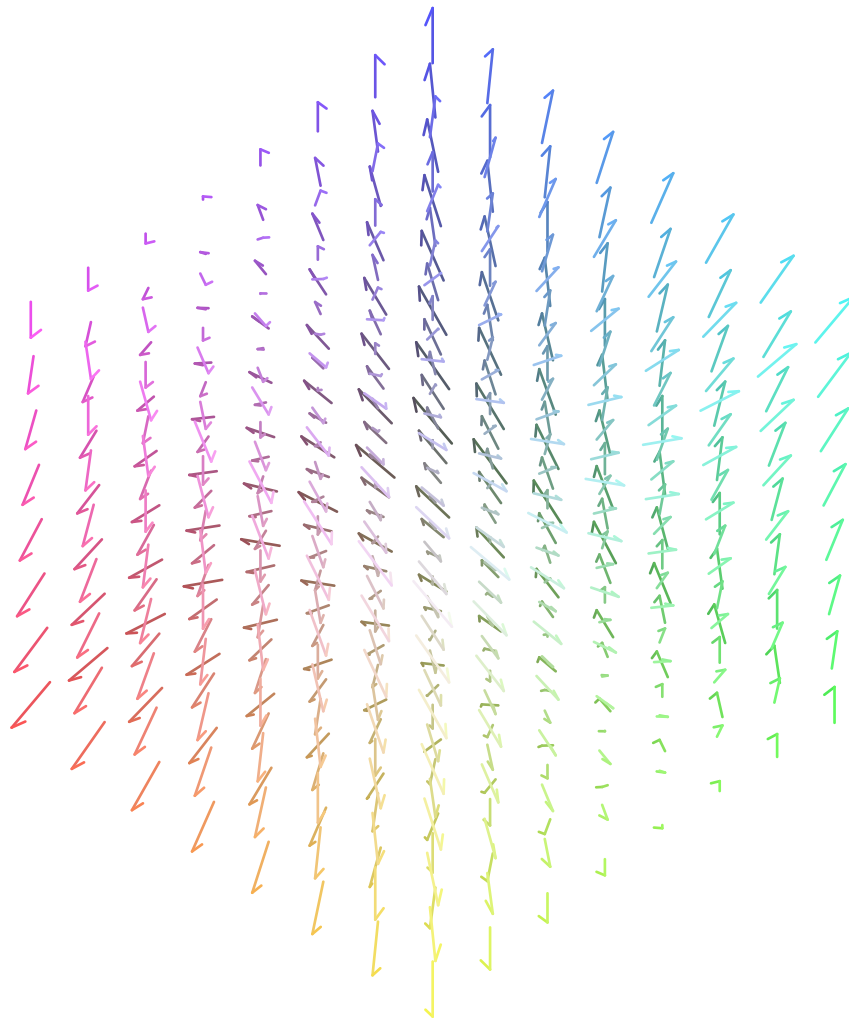
```
> fieldplot([x,y^2],x=-1..1,y=-1..1);
```



```
> plot3d([sin(x)+2*sin(0.4*y),cos(x)+2*cos(0.4*y),y],x=0..2*
Pi,y=0..10);
```

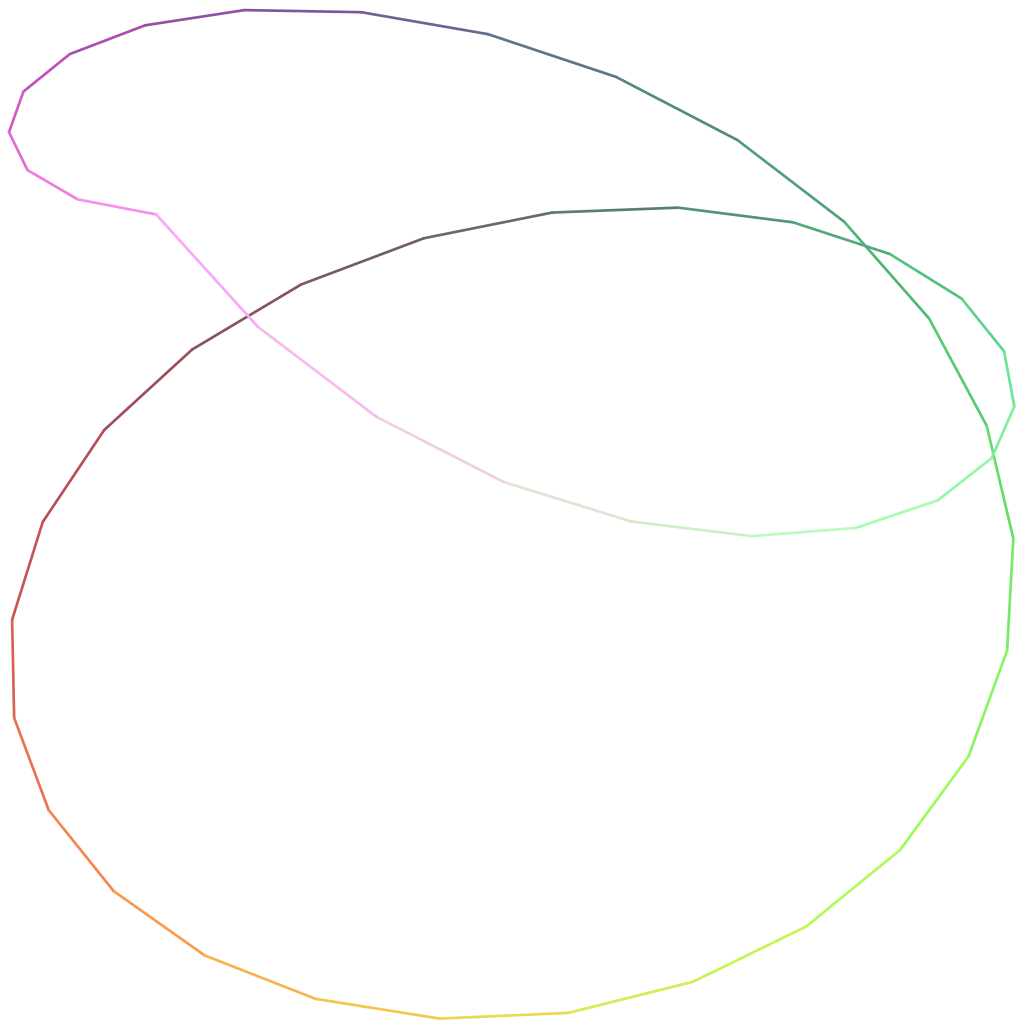


```
> fieldplot3d([x-y,x+z,z-y-x],x=-1..1,y=-1..1,z=-1..1);
```

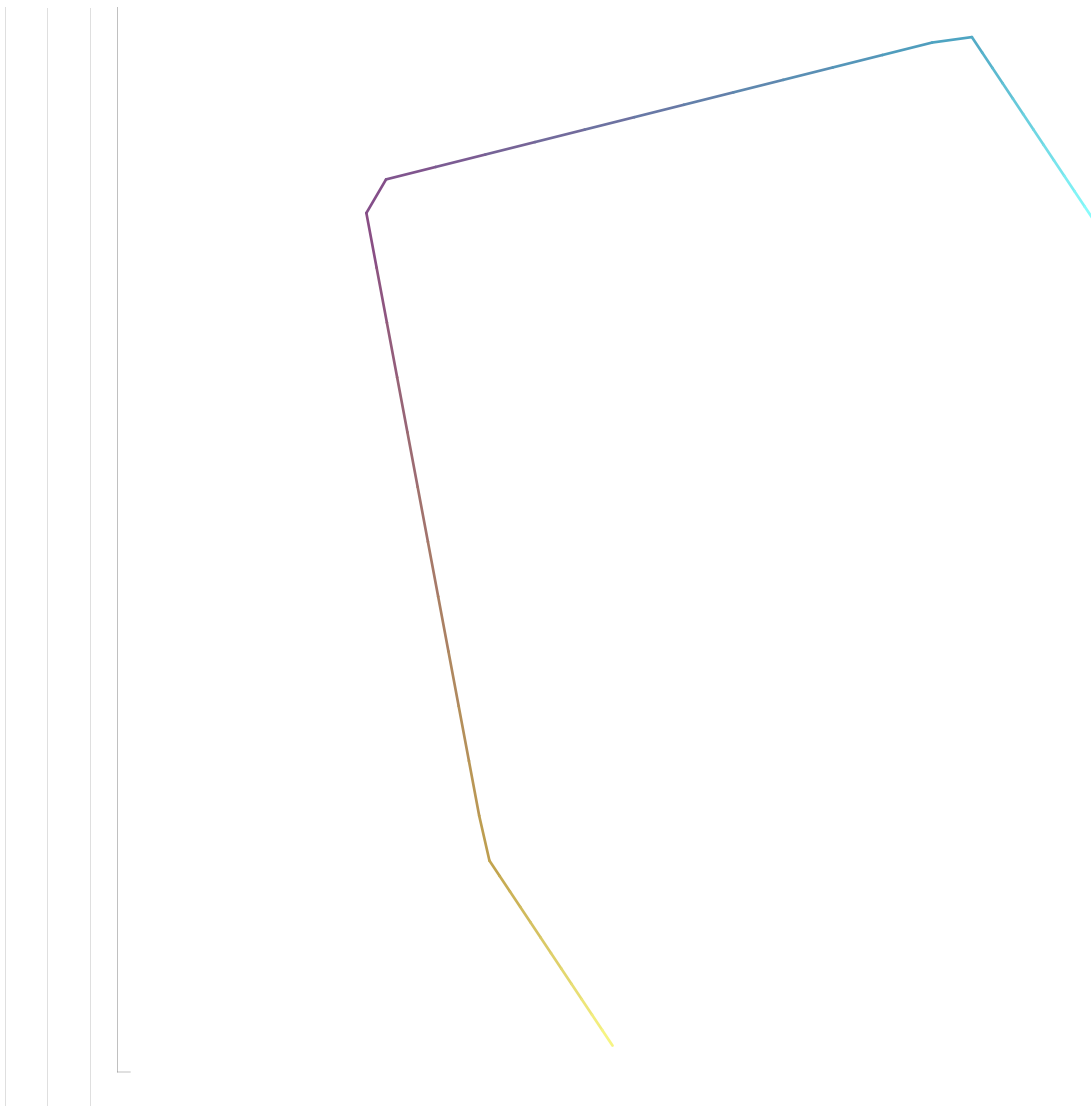

- ▶ 2.1.18. Folytonosság.
- ▶ 2.1.19. Példák.
- ▶ 2.1.20. Tétel.
- ▶ 2.1.21. Segédtétel.
- ▶ 2.1.22. Tétel.
- ▶ 2.1.23. Tétel.
- ▶ 2.1.24. Példák.
- ▼ 2.1.25. Görbék.

```
> spacecurve([cos(t),sin(t),t*(t-4*Pi)],t=0..4*Pi);
```

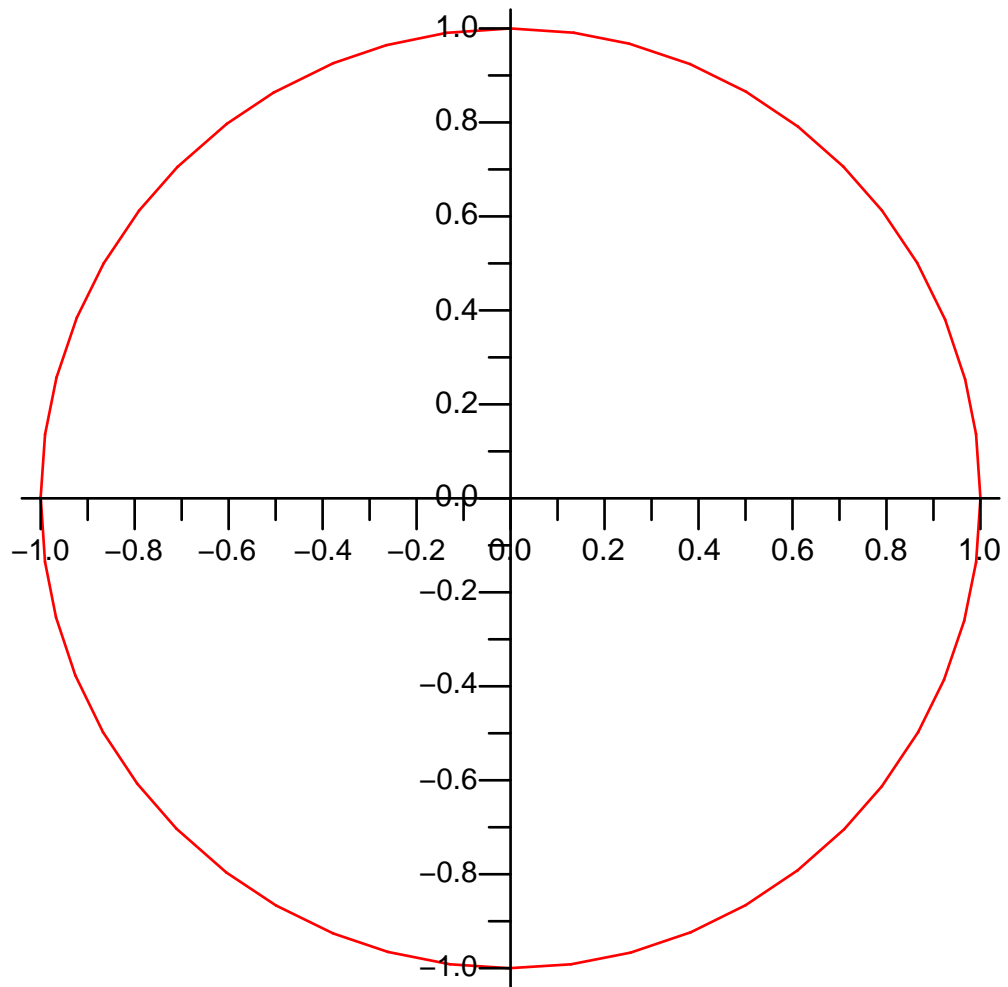


```
> spacecurve([abs(t-1), 3+abs(t-2), 4+abs(t-3)], t=0..4);
```

- ▶ ***2.1.26. Tétel.**
- ▶ ***2.1.27. Következmény.**
- ▶ **2.1.28. Tétel.**
- ▶ **2.1.29. Következmény: Weierstrass tétele.**
- ▶ **2.1.30. Hausdorff tétele.**
- ▼ **o 2.1.31. Példa.**

```
> plot([cos(t), sin(t), t=0..2*Pi]);
```


- ▶ ***2.1.32. Lebesgue-szám.**
- ▶ ***2.1.33. Tétel.**
- ▶ ***2.1.34. Egyenletes folytonosság.**
- ▶ ***2.1.35. Heine tétele.**
- ▶ **2.1.36. Jobb és bal oldali folytonosság.**
- ▼ **2.1.37. Határérték.**

$$\text{> } \lim_{\{x=0, y=0\}} \frac{(x^4 - y^4)/(x^2 + y^2)}{0}; \quad (2.1.37.1)$$

$$\text{> } \lim_{\{x=0, y=0\}} \frac{(x^2 - y^2)/(x^2 + y^2)}{\text{undefined}}; \quad (2.1.37.2)$$

$$\text{> } \lim_{\{x=0, y=0\}} \frac{(\sin(x^2) - \sin(y^2))/(x - y)}{\lim \left(\frac{\sin(x^2) - \sin(y^2)}{x - y}, \{x=0, y=0\} \right)}; \quad (2.1.37.3)$$

- ▶ 2.1.38. Tétel.
- ▶ 2.1.39. Tétel.
- ▶ 2.1.40. *Jobb és bal oldali határérték.*
- ▶ 2.1.41. *Szakadások.*
- ▶ 2.1.42. *Végtelen, mint határérték, határérték a végtelenben.*
- ▶ 2.1.43. Tétel.
- ▶ 2.1.44. Tétel.
- ▶ 2.1.45. Tétel: *rendőr-elv.*
- ▶ 2.1.46. *Sorozatok.*
- ▶ 2.1.47. Tétel.
- ▶ 2.1.48. Tétel.
- ▶ 2.1.49. Tétel.
- ▶ 2.1.50. *Következmény: Bolzano–Weierstrass–féle kiválasztási tétel.*
- ▶ 2.1.51. *Cauchy-sorozatok.*
- ▶ 2.1.52. *Cauchy-féle konvergenciakritérium.*
- ▶ 2.1.53. *Banach-terek és Hilbert-terek.*
- ▼ 2.1.54. *Sorok.*

$$\text{> sum('1/k!', 'k'=0..infinity);} \quad e \quad (2.1.54.1)$$

$$\text{> sum('1/k^2', 'k'=1..infinity);} \quad \frac{1}{6} \pi^2 \quad (2.1.54.2)$$

$$\text{> sum('1/k^3', 'k'=1..infinity);} \quad \zeta(3) \quad (2.1.54.3)$$

> ?Zeta

- ▶ 2.1.55. Tétel.
- ▶ 2.1.56. *Cauchy-féle konvergenciakritérium.*
- ▶ 2.1.57. *Következmény.*
- ▶ 2.1.58. *Öszehasonlítókritérium.*
- ▶ 2.1.59. *Következmény.*
- ▶ 2.1.60. *Cauchy-féle gyökkritérium.*
- ▶ 2.1.61. *d'Alembert-féle hányadoskritérium.*

- ▶ **2.1.62. Kettős sor tétel.**
- ▶ **2.1.63. Következmény: sorok átrendezése.**
- ▶ **2.1.64. Következmény.**
- ▶ **2.1.65. Ekvivalens normák.**
- ▶ **2.1.66. Tétel.**
- ▶ ***2.1.67. Fixpont és kontrakció.**
- ▶ ***2.1.68 Banach-féle fixponttétel.**
- ▶ ***2.1.69. Metrikus terek.**

▼ 2.2. Differenciálszámítás

> **restart; with(LinearAlgebra); with(VectorCalculus);**
 [&x, Add, Adjoint, BackwardSubstitute, BandMatrix, Basis, BezoutMatrix,
 BidiagonalForm, BilinearForm, CharacteristicMatrix,
 CharacteristicPolynomial, Column, ColumnDimension,
 ColumnOperation, ColumnSpace, CompanionMatrix,
 ConditionNumber, ConstantMatrix, ConstantVector, Copy,
 CreatePermutation, CrossProduct, DeleteColumn, DeleteRow,
 Determinant, Diagonal, DiagonalMatrix, Dimension, Dimensions,
 DotProduct, EigenConditionNumbers, Eigenvalues, Eigenvectors, Equal,
 ForwardSubstitute, FrobeniusForm, GaussianElimination,
 GenerateEquations, GenerateMatrix, GetResultDataType,
 GetResultShape, GivensRotationMatrix, GramSchmidt, HankelMatrix,
 HermiteForm, HermitianTranspose, HessenbergForm, HilbertMatrix,
 HouseholderMatrix, IdentityMatrix, IntersectionBasis, IsDefinite,
 IsOrthogonal, IsSimilar, IsUnitary, JordanBlockMatrix, JordanForm,
 LA_Main, LUdecomposition, LeastSquares, LinearSolve, Map, Map2,
 MatrixAdd, MatrixExponential, MatrixFunction, MatrixInverse,
 MatrixMatrixMultiply, MatrixNorm, MatrixPower, MatrixScalarMultiply,
 MatrixVectorMultiply, MinimalPolynomial, Minor, Modular, Multiply,
 NoUserValue, Norm, Normalize, NullSpace, OuterProductMatrix,
 Permanent, Pivot, PopovForm, QRdecomposition, RandomMatrix,
 RandomVector, Rank, RationalCanonicalForm,

ReducedRowEchelonForm, Row, RowDimension, RowOperation, RowSpace, ScalarMatrix, ScalarMultiply, ScalarVector, SchurForm, SingularValues, SmithForm, SubMatrix, SubVector, SumBasis, SylvesterMatrix, ToeplitzMatrix, Trace, Transpose, TridiagonalForm, UnitVector, VandermondeMatrix, VectorAdd, VectorAngle, VectorMatrixMultiply, VectorNorm, VectorScalarMultiply, ZeroMatrix, ZeroVector, Zip]

[*&x, *, +, -, ., <, >, </>, AddCoordinates, ArcLength, BasisFormat, Binormal, CrossProd, CrossProduct, Curl, Curvature, D, Del, DirectionalDiff, Divergence, DotProd, DotProduct, Flux, GetCoordinateParameters, GetCoordinates, Gradient, Hessian, Jacobian, Laplacian, LineInt, MapToBasis, Nabla, Norm, Normalize, PathInt, PrincipalNormal, RadiusOfCurvature, ScalarPotential, SetCoordinateParameters, SetCoordinates, SurfaceInt, TNBFrame, Tangent, TangentLine, TangentPlane, TangentVector, Torsion, Vector, VectorField, VectorPotential, Wronskian, diff, evalVF, int, limit, series]*

(2.2.1)

▼ 2.2.1. Lineáris operátorok normája.

```
> a:=Matrix([[1,0],[2,3]]);
```

$$a := \begin{bmatrix} 1 & 0 \\ 2 & 3 \end{bmatrix}$$

(2.2.1.1)

```
> MatrixNorm(a); MatrixNorm(a,'infinity');
MatrixNorm(a,1); MatrixNorm(a,2); evalf(%); MatrixNorm(a,
Frobenius);
```

5

5

3

$$\sqrt{\text{RootOf}(-Z^2 - 14Z + 9, \text{index} = 2)}$$

3.650281540

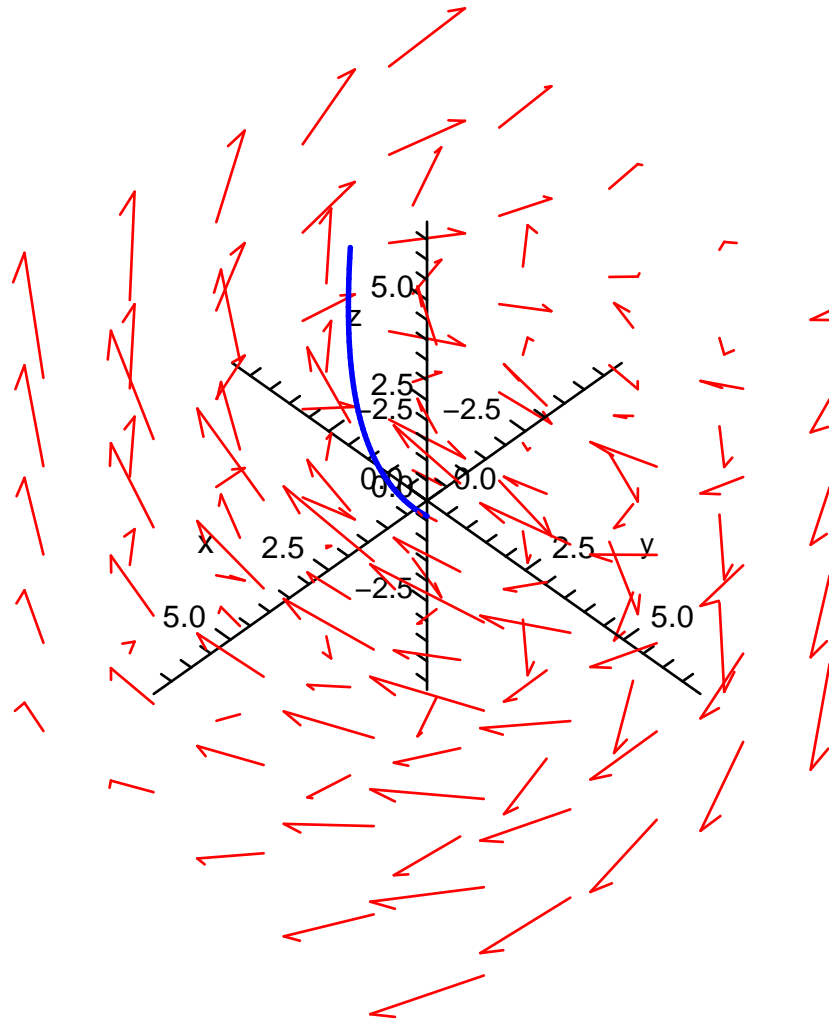
$$\sqrt{14}$$

▶ 2.2.2. Feladat.

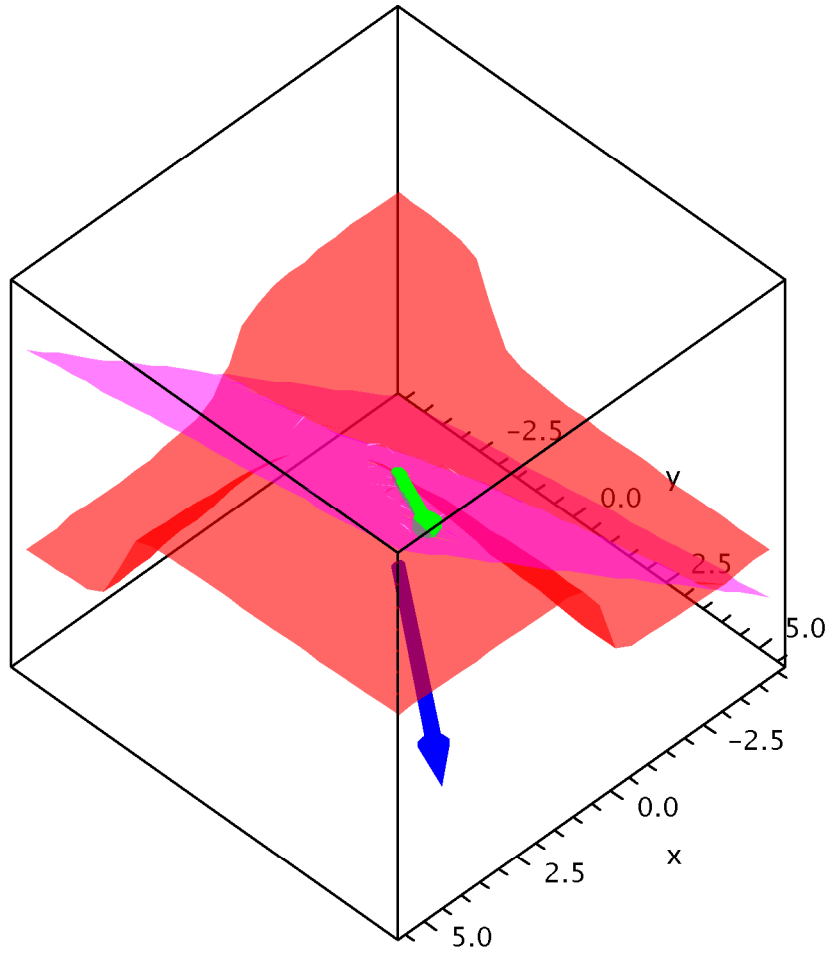
▶ 2.2.3. Feladat.

- ▶ 2.2.4. Feladat.
- ▶ 2.2.5. Feladat.
- ▼ 2.2.6. Definíció.

> `Student[VectorCalculus][VectorFieldTutor]();`

> `Student[MultivariateCalculus][DirectionalDerivativeTutor]();`
;


```
> f:=<x^2,x*y,x*z>;
Jacobian(f,[x,y,z]);
diff(f[1],x); diff(f[1],y); diff(f[1],z);
diff(f[2],x); diff(f[2],y); diff(f[2],z);
diff(f[3],x); diff(f[3],y); diff(f[3],z);
```

$$f := (x^2)e_x + (xy)e_y + (xz)e_z$$

$$\begin{bmatrix} 2x & 0 & 0 \\ y & x & 0 \\ z & 0 & x \end{bmatrix}$$

$$2x$$

$$0$$

$$0$$

$$y$$

$$x$$

0
z
0
x

(2.2.6.1)

> **f:=<x^2,x*y,x*z,z*y>; Jacobian(f,[x,y,z]);**
 $f := (x^2)e_{x1} + (xy)e_{x2} + (xz)e_{x3} + (zy)e_{x4}$

$$\begin{bmatrix} 2x & 0 & 0 \\ y & x & 0 \\ z & 0 & x \\ 0 & z & y \end{bmatrix}$$

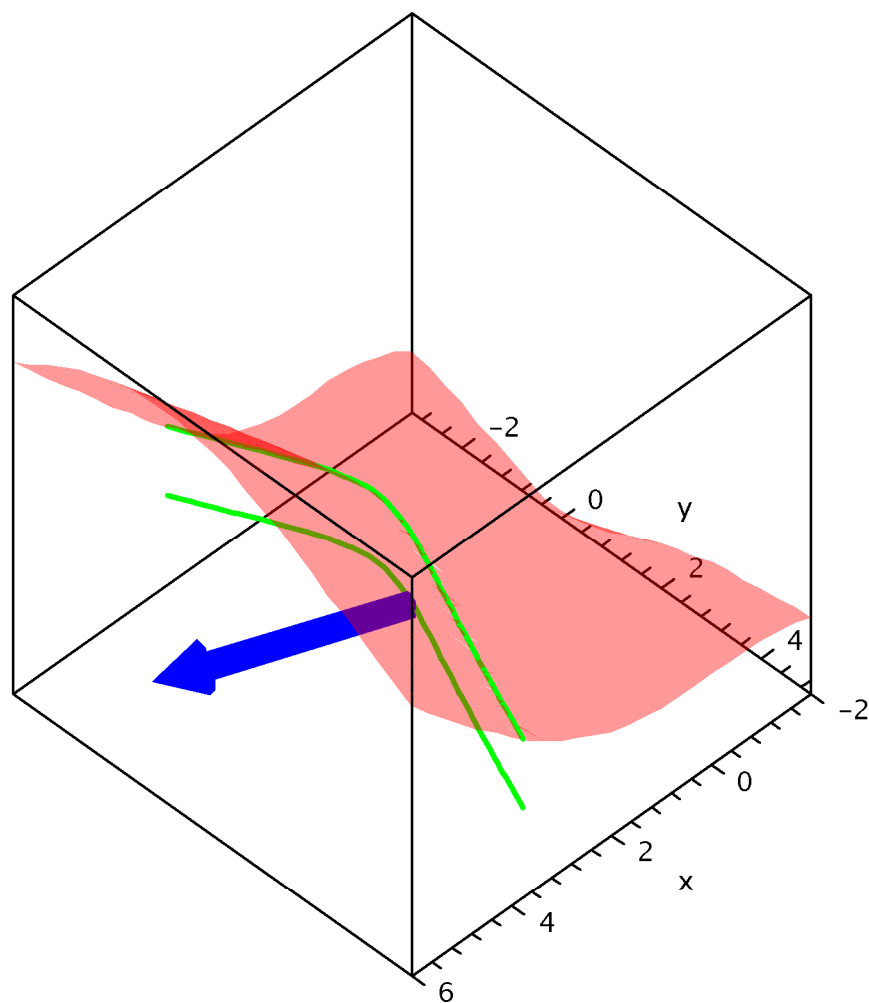
(2.2.6.2)

> **f:=3*x^2+2*y*z; Gradient(f,[x,y,z]);**
 $f := 3x^2 + 2zy$

$$6x\bar{e}_x + 2z\bar{e}_y + 2y\bar{e}_z$$

(2.2.6.3)

> **Student[MultivariateCalculus][GradientTutor]();**

- ▶ 2.2.7. *Sima görbék.*
- ▶ 2.2.8. *Összegszabály.*
- ▶ 2.2.9. *Láncszabály.*
- ▶ 2.2.10. *Koordinátafüggvények.*
- ▶ 2.2.11. *Parciális<deriváltak.*
- ▶ 2.2.12. *Középérték egyenlőtlenség.*
- ▶ 2.2.13. *Következmény.*
- ▶ 2.2.14. *Következmény.*
- ▶ 2.2.15. *Tétel.*
- ▼ 2.2.16. *Magasabbrendű deriváltak.*

```
> f:=(x,y,z)->x^2*y*z^3;
D[1](D[1](f)); D[1](D[2](f)); D[2](D[1](f));
```

$$\begin{aligned}
 f &:= (x, y, z) \rightarrow \text{VectorCalculus}:-*(\text{VectorCalculus}:-*(x^2, y), z^3) \\
 &\quad (x, y, z) \rightarrow 2 y z^3 \\
 &\quad (x, y, z) \rightarrow 2 x z^3 \\
 &\quad (x, y, z) \rightarrow 2 x z^3
 \end{aligned}
 \tag{2.2.16.1}$$

> **f:=<3*x^3+2*y*z*x+x^2*y^2*z^2>; Jacobian(f,[x,y,z]);
 convert(%,list); Jacobian(%, [x,y,z]);
 convert(%,listlist); map(u->Jacobian(u,[x,y,z]),%);**

$$\begin{aligned}
 f &:= (3 x^3 + 2 z y x + x^2 y^2 z^2) e_x \\
 & [9 x^2 + 2 z y + 2 x y^2 z^2 \quad 2 x z + 2 x^2 y z^2 \quad 2 x y + 2 x^2 y^2 z] \\
 & [9 x^2 + 2 z y + 2 x y^2 z^2, 2 x z + 2 x^2 y z^2, 2 x y + 2 x^2 y^2 z] \\
 & \begin{bmatrix} 18 x + 2 y^2 z^2 & 2 z + 4 x y z^2 & 2 y + 4 x y^2 z \\ 2 z + 4 x y z^2 & 2 x^2 z^2 & 2 x + 4 x^2 y z \\ 2 y + 4 x y^2 z & 2 x + 4 x^2 y z & 2 x^2 y^2 \end{bmatrix} \\
 & [[18 x + 2 y^2 z^2, 2 z + 4 x y z^2, 2 y + 4 x y^2 z], [2 z + 4 x y z^2, 2 x^2 z^2, \\
 & \quad 2 x + 4 x^2 y z], [2 y + 4 x y^2 z, 2 x + 4 x^2 y z, 2 x^2 y^2]] \\
 & \left[\begin{bmatrix} 18 & 4 y z^2 & 4 y^2 z \\ 4 y z^2 & 4 x z^2 & 2 + 8 z y x \\ 4 y^2 z & 2 + 8 z y x & 4 x y^2 \end{bmatrix}, \begin{bmatrix} 4 y z^2 & 4 x z^2 & 2 + 8 z y x \\ 4 x z^2 & 0 & 4 x^2 z \\ 2 + 8 z y x & 4 x^2 z & 4 x^2 y \end{bmatrix}, \right. \\
 & \left. \begin{bmatrix} 4 y^2 z & 2 + 8 z y x & 4 x y^2 \\ 2 + 8 z y x & 4 x^2 z & 4 x^2 y \\ 4 x y^2 & 4 x^2 y & 0 \end{bmatrix} \right]
 \end{aligned}
 \tag{2.2.16.2}$$

> **f:=<x^3,x*y*z,x*z^2,z*y^2>; Jacobian(f,[x,y,z]);
 convert(%,listlist); map(u->Jacobian(u,[x,y,z]),%);**
 $f := (x^3) e_{x1} + (z y x) e_{x2} + (x z^2) e_{x3} + (y^2 z) e_{x4}$

$$\begin{aligned}
 & \begin{bmatrix} 3 x^2 & 0 & 0 \\ z y & x z & x y \\ z^2 & 0 & 2 x z \\ 0 & 2 z y & y^2 \end{bmatrix} \\
 & [[3 x^2, 0, 0], [z y, x z, x y], [z^2, 0, 2 x z], [0, 2 z y, y^2]]
 \end{aligned}$$

$$\left[\begin{bmatrix} 6x & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 \end{bmatrix}, \begin{bmatrix} 0 & z & y \\ z & 0 & x \\ y & x & 0 \end{bmatrix}, \begin{bmatrix} 0 & 0 & 2z \\ 0 & 0 & 0 \\ 2z & 0 & 2x \end{bmatrix}, \begin{bmatrix} 0 & 0 & 0 \\ 0 & 2z & 2y \\ 0 & 2y & 0 \end{bmatrix} \right] \quad (2.2.16.3)$$

► **2.2.17. Magasabbrendű deriváltak és parciális deriváltak kapcsolata.**

▼ **2.2.18. A második derivált mint bilineáris leképezés.**

> **Hessian(x²*y*z³, [x, y, z]);**

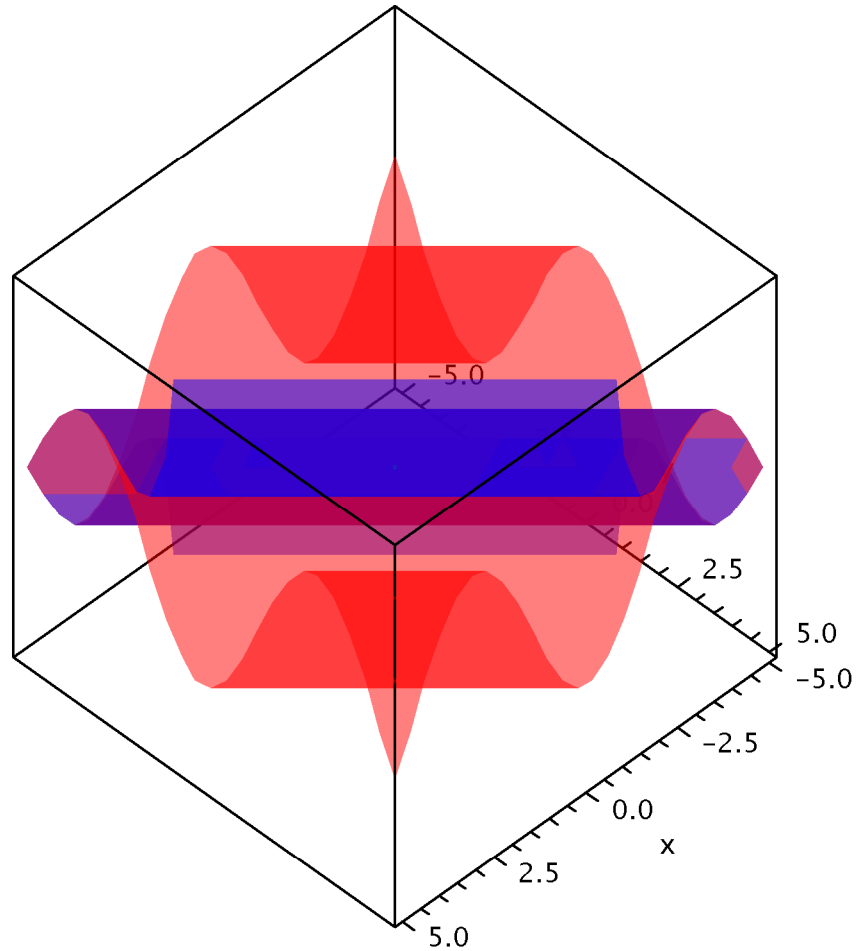
$$\begin{bmatrix} 2yz^3 & 2xz^3 & 6xyz^2 \\ 2xz^3 & 0 & 3x^2z^2 \\ 6xyz^2 & 3x^2z^2 & 6x^2yz \end{bmatrix} \quad (2.2.18.1)$$

► ***2.2.19. Magasabbrendű deriváltak mint multilineáris leképezések.**

► **2.2.20. Young tétele.**

▼ **2.2.21. Taylor-formula valós értékű függvényekre.**

> **Student[MultivariateCalculus][TaylorApproximationTutor]();**


```

> mtaylor(sin(x^2+y^2), [x, y]);
mtaylor(sin(x^2+y^2), [x=0, y=0]);
mtaylor(sin(x^2+y^2), [x, y], 8);
mtaylor(sin(x^2+y^2), [x=1, y=2], 3);
mtaylor(g(x, y), [x, y]);

```

$$x^2 + y^2$$

$$x^2 + y^2$$

$$x^2 + y^2 - \frac{1}{6} x^6 - \frac{1}{2} y^2 x^4 - \frac{1}{2} y^4 x^2 - \frac{1}{6} y^6$$

$$\begin{aligned}
& \sin(5) + 2 \cos(5) (x-1) + 4 \cos(5) (y-2) + (-2 \sin(5) \\
& + \cos(5)) (x-1)^2 - 8 \sin(5) (y-2) (x-1) + (-8 \sin(5) \\
& + \cos(5)) (y-2)^2
\end{aligned}$$

$$g(0, 0) + D_1(g)(0, 0) x + D_2(g)(0, 0) y + \frac{1}{2} D_{1,1}(g)(0,$$

(2.2.21.1)

$$\begin{aligned}
& 0) x^2 + x D_{1,2}(g)(0,0) y + \frac{1}{2} D_{2,2}(g)(0, \\
& 0) y^2 + \frac{1}{6} x^3 D_{1,1,1}(g)(0,0) + \frac{1}{2} x^2 D_{1,1,2}(g)(0, \\
& 0) y + \frac{1}{2} x y^2 D_{1,2,2}(g)(0,0) + \frac{1}{6} y^3 D_{2,2,2}(g)(0, \\
& 0) + \frac{1}{24} x^4 D_{1,1,1,1}(g)(0,0) + \frac{1}{6} x^3 D_{1,1,1,2}(g)(0, \\
& 0) y + \frac{1}{4} x^2 y^2 D_{1,1,2,2}(g)(0,0) + \frac{1}{6} x y^3 D_{1,2,2,2}(g)(0, \\
& 0) + \frac{1}{24} y^4 D_{2,2,2,2}(g)(0,0) + \frac{1}{120} x^5 D_{1,1,1,1,1}(g)(0, \\
& 0) + \frac{1}{24} x^4 D_{1,1,1,1,2}(g)(0,0) y + \frac{1}{12} x^3 y^2 D_{1,1,1,2,2}(g)(0, \\
& 0) + \frac{1}{12} x^2 y^3 D_{1,1,2,2,2}(g)(0,0) + \frac{1}{24} x y^4 D_{1,2,2,2,2}(g)(0, \\
& 0) + \frac{1}{120} y^5 D_{2,2,2,2,2}(g)(0,0)
\end{aligned}$$

► 2.2.22. Megjegyzés.

▼ 2.2.23. Implicit függvény tétel.

```

> x:='x';y:='y';z:='z'; implicitdiff(x^2+y^2=1,y(x),x);
implicitdiff(x^2+y^2=z^2,z(x,y),x);
implicitdiff({x^2+y^2+z^2=1,x-y=z},{y(x),z(x)},y,x);
solve({x^2+y^2+z^2=1,x-y=z},{y,z});

```

x:= x

y:= y

z:= z

$-\frac{x}{y}$

$\frac{x}{z}$

$-\frac{x+z}{y-z}$

{z = RootOf(2 x^2 - 2 x_Z + 2 _Z^2 - 1),

y = x - RootOf(2 x^2 - 2 x_Z + 2 _Z^2 - 1)}

(2.2.23.1)

▶ 2.2.24. Inverz függvény tétel.

▶ *2.2.25. Megjegyzés.

▼ 2.2.26. Szélsőérték szükséges feltétele.

$$\begin{aligned}
 &> \mathbf{f} := \cos(x+y) * \cos(y+z) * \cos(x+z); \quad \mathbf{g} := \text{Gradient}(\mathbf{f}, [x, y, z]); \\
 &\quad \quad \quad f := \cos(x+y) \cos(y+z) \cos(x+z) \\
 &g := (-\sin(x+y) \cos(y+z) \cos(x+z) - \cos(x+y) \cos(y+z) \sin(x+z)) \bar{e}_x + \\
 &\quad (-\sin(x+y) \cos(y+z) \cos(x+z) - \cos(x+y) \sin(y+z) \cos(x+z)) \bar{e}_y + \\
 &\quad (-\cos(x+y) \sin(y+z) \cos(x+z) - \cos(x+y) \cos(y+z) \sin(x+z)) \bar{e}_z \quad (2.2.26.1) \\
 &> \text{subs}([x=0, y=0, z=0], \mathbf{g}); \quad \text{subs}([x=\text{Pi}/2, y=\text{Pi}/2, z=\text{Pi}/2], \mathbf{g}); \\
 &\quad \quad \quad \text{subs}([x=\text{Pi}/2, y=0, z=\text{Pi}/2], \mathbf{g}); \\
 &\quad \quad \quad 0\bar{e}_x + 0\bar{e}_y + 0\bar{e}_z \\
 &\quad \quad \quad 0\bar{e}_x + 0\bar{e}_y + 0\bar{e}_z \\
 &\quad \quad \quad 0\bar{e}_x + 0\bar{e}_y + 0\bar{e}_z \quad (2.2.26.2)
 \end{aligned}$$

▼ 2.2.27. Lokális szélsőérték elégséges feltétele.

$$\begin{aligned}
 &> \text{with}(\text{Student}[\text{MultivariateCalculus}]); \quad (2.2.27.1) \\
 &[\text{Add2DCoordinateNames}, \text{Add3DCoordinateNames}, \\
 &\quad \text{ApproximateInt}, \text{ApproximateIntTutor}, \text{CenterOfMass}, \\
 &\quad \text{ChangeOfVariables}, \text{CrossSection}, \text{CrossSectionTutor}, \\
 &\quad \text{DirectionalDerivative}, \text{DirectionalDerivativeTutor}, \\
 &\quad \text{FunctionAverage}, \text{Gradient}, \text{GradientTutor}, \text{Jacobian}, \\
 &\quad \text{LagrangeMultipliers}, \text{MultiInt}, \text{Revert}, \text{SecondDerivativeTest}, \\
 &\quad \text{SurfaceArea}, \text{TaylorApproximation}, \text{TaylorApproximationTutor}] \\
 &> \text{SecondDerivativeTest}(\mathbf{f}, [x, y, z]=[0, 0, 0]); \\
 &\quad \quad \quad \text{LocalMin} = [], \text{LocalMax} = ([[0, 0, 0]]), \text{Saddle} = [] \quad (2.2.27.2) \\
 &> \text{SecondDerivativeTest}(\mathbf{f}, [x, y, z]=[0, 0, 0], \text{output=hessian});
 \end{aligned}$$

$$\begin{bmatrix} -2 & -1 & -1 \\ -1 & -2 & -1 \\ -1 & -1 & -2 \end{bmatrix} \quad (2.2.27.3)$$

> **SecondDerivativeTest(f, [x,y,z]=[Pi/2,Pi/2,Pi/2]);**

$$LocalMin = \left(\left[\left[\frac{1}{2} \pi, \frac{1}{2} \pi, \frac{1}{2} \pi \right] \right] \right), LocalMax = [], Saddle = [] \quad (2.2.27.4)$$

> **SecondDerivativeTest(f, [x,y,z]=[Pi/2,Pi/2,Pi/2], output=hessian);**

$$\begin{bmatrix} 2 & 1 & 1 \\ 1 & 2 & 1 \\ 1 & 1 & 2 \end{bmatrix} \quad (2.2.27.5)$$

> **SecondDerivativeTest(f, [x,y,z]=[Pi/2,0,Pi/2]);**

$$LocalMin = [], LocalMax = [], Saddle = \left(\left[\left[\frac{1}{2} \pi, 0, \frac{1}{2} \pi \right] \right] \right) \quad (2.2.27.6)$$

> **SecondDerivativeTest(f, [x,y,z]=[Pi/2,0,Pi/2], output=hessian);**

$$\begin{bmatrix} 0 & -1 & -1 \\ -1 & -2 & -1 \\ -1 & -1 & 0 \end{bmatrix} \quad (2.2.27.7)$$

▼ 2.2.28. Lagrange-elv: feltételes szélsőérték keresése.

> **LagrangeMultipliers(x*y, [x^2/8+y^2/2-1], [x,y]);**

$$[2, 1], [-2, -1], [-2, 1], [2, -1] \quad (2.2.28.1)$$

▶ -> 2.2.29. Feladat.

▶ -> 2.2.30. Feladat.

▶ -> 2.2.31. Feladat.

▶ -> 2.2.32. Feladat.

▶ -> 2.2.33. Feladat.

▶ 2.2.34. Felületek.

► 2.2.35. Felületek előállítási módjai.

▼ 2.2.36. Felületi normális, érintősík, felületi görbék.

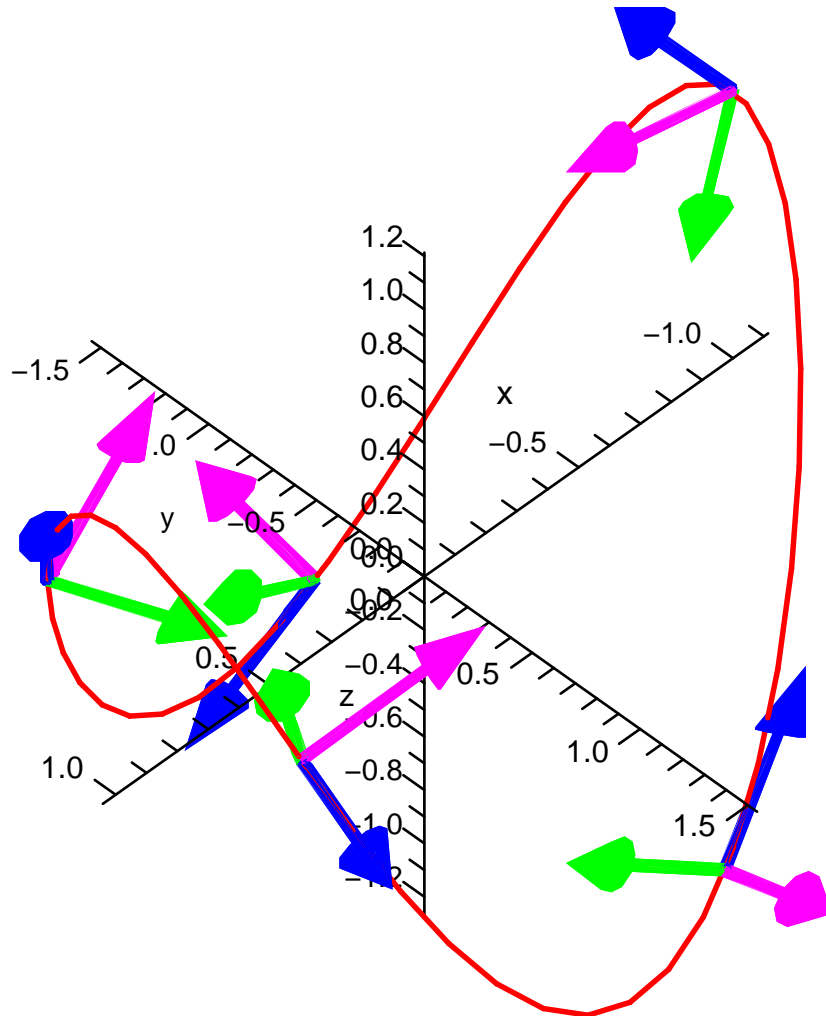
```
> TangentPlane(<s, t, s^2+t^2>, s=2, t=3);
```

$$(2+s)e_x + (3+t)e_y + (13+4s+6t)e_z \quad (2.2.36.1)$$

```
> TangentVector(<t, t^2, t^3>, t);
```

$$e_x + 2te_y + 3t^2e_z \quad (2.2.36.2)$$

```
> Student[VectorCalculus][SpaceCurveTutor]();
```


▼ 2.2.37. Approximáció.

```
> a:='a'; b:='b'; c:='c'; with(CurveFitting);  
a:=a  
b:=b  
c:=c
```


[*BSpline, BSplineCurve, Interactive, LeastSquares,* (2.2.37.1)
PolynomialInterpolation, RationalInterpolation, Spline,
ThieleInterpolation]

```
> data:=[[0,13.3],[20,31.6],[50,85.5],[80,169.0],[100,246.0]]  
;
```

```
data:=[[0,13.3],[20,31.6],[50,85.5],[80,169.0],[100,246.0]] (2.2.37.2)
```

```
> PolynomialInterpolation(data,x);  
7.597222250 10-7 x4 - 0.0001288194449 x3 + 0.4866944442 x (2.2.37.3)  
+ 0.02368777780 x2 + 13.3
```

```
> PolynomialInterpolation(data,x,form='Lagrange');  
0.000001662500000 (x-20)(x-50)(x-80)(x-100) (2.2.37.4)  
- 0.00001097222222 x(x-50)(x-80)(x-100)  
+ 0.00003800000000 x(x-20)(x-80)(x-100)  
- 0.00005868055556 x(x-20)(x-50)(x-100)  
+ 0.00003075000000 x(x-20)(x-50)(x-80)
```

```
> LeastSquares(data,x,curve=a*x^2+b*x+c);  
13.58761229 + 0.530547425866898403 x (2.2.37.5)  
+ 0.0178665845648604306 x2
```

- ▶ ***2.2.38. Newton-módszer.**
- ▶ ***2.2.39. Kapcsolat minimumfeladatokkal.**
- ▶ ***2.2.40. Az iránymenti csökkentés módszere.**
- ▶ ***2.2.41. Algebrai egyenletek megoldása.**

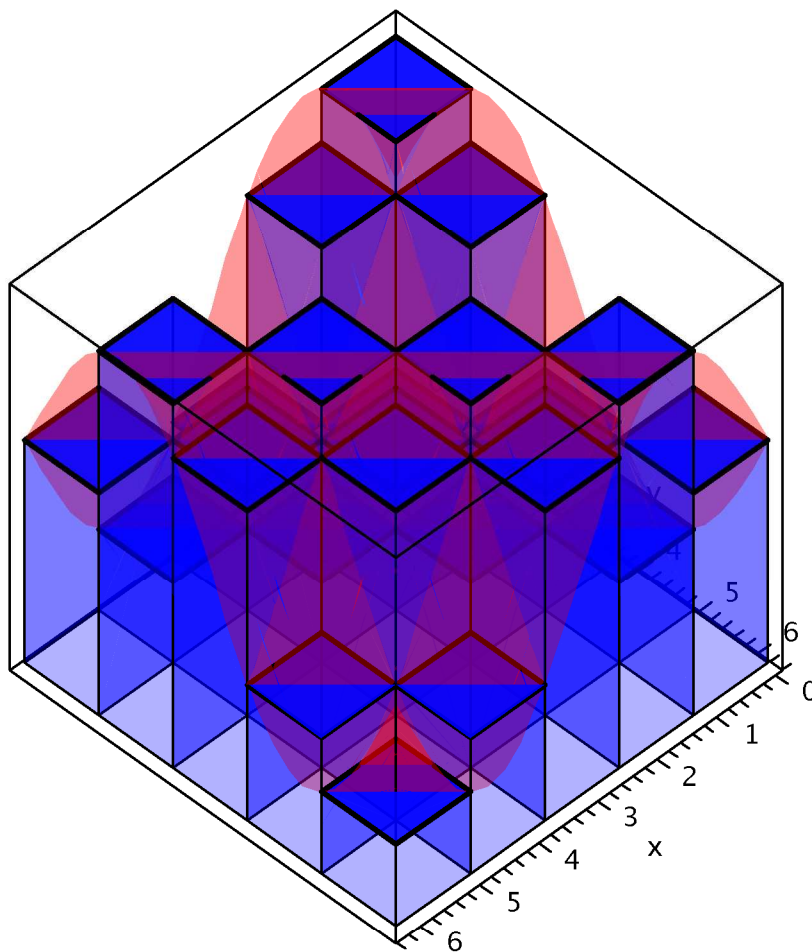
▼ 2.3. Integrálszámítás

```
> restart;with(VectorCalculus);  
[&x, *, +, -, ., <,>, </>, AddCoordinates, ArcLength, BasisFormat, (2.3.1)  
Binormal, CrossProd, CrossProduct, Curl, Curvature, D, Del,  
DirectionalDiff, Divergence, DotProd, DotProduct, Flux,  
GetCoordinateParameters, GetCoordinates, Gradient, Hessian,  
Jacobian, Laplacian, LineInt, MapToBasis, Nabla, Norm, Normalize,  
PathInt, PrincipalNormal, RadiusOfCurvature, ScalarPotential,  
SetCoordinateParameters, SetCoordinates, SurfaceInt, TNBFrame,
```

Tangent, TangentLine, TangentPlane, TangentVector, Torsion, Vector, VectorField, VectorPotential, Wronskian, diff, evalVF, int, limit, series]

▼ 2.3.1. Többváltozós függvények integrálja.

> `Student[MultivariateCalculus][ApproximateIntTutor]();`

▶ 2.3.2. *Tétel.*

▶ 2.3.3. *Következmény.*

▶ 2.3.4. *Tétel: az integrál egyértelműsége.*

▶ 2.3.5. *Tétel: az integrál linearitása.*

▶ 2.3.6. *Tétel: integrál és koordinátafüggvények.*

▶ 2.3.7. *Tétel: az integrál nemnegativitása.*

▶ 2.3.8. *Következmény: az integrál monotonitása.*

▶ *2.3.9. *Tétel: Cauchy-kritérium.*

- ▶ ***2.3.10. Segédteétel.**
- ▶ **2.3.11. Tétel: az integrál mint halmazfüggvény additivitása.**
- ▶ **2.3.12. Nullahalmazok.**
- ▶ **2.3.13. Segédteétel.**
- ▶ **2.3.14. Lebesgue-feltétel.**
- ▶ **2.3.15. Következmény.**
- ▶ **2.3.16. Tétel.**
- ▶ **2.3.17. Megjegyzés.**
- ▼ **2.3.18. Ismételt integrálás.**

$$\begin{aligned} &> \text{int}(x^2+y^2, [x,y]=\text{Rectangle}(-1..1,-2..2)); \\ &\qquad\qquad\qquad \frac{40}{3} \qquad\qquad\qquad (2.3.18.1) \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} &> \text{int}(x^2+y^2+z^4, [x,y,z]=\text{Region}(-1..1,-2..2,0..3)); \\ &\qquad\qquad\qquad \frac{2144}{5} \qquad\qquad\qquad (2.3.18.2) \end{aligned}$$

- ▶ **2.3.19. Abszolút integrálható függvények.**
- ▶ **2.3.20. Tétel.**
- ▼ **2.3.21. Definíció.**

$$\begin{aligned} &> \text{int}(x^2+y^2, [x,y]=\text{Ellipse}(2*x^2+3*y^2-1)); \\ &\qquad\qquad\qquad \frac{5}{144} \sqrt{6} \pi \qquad\qquad\qquad (2.3.21.1) \end{aligned}$$

- ▼ **2.3.22. Impropius integrál.**

$$\begin{aligned} &> \text{int}(\exp(-x^2-y^2), [x,y]=\text{Circle}(<0,0>,R)); \\ &\qquad\qquad\qquad \pi - e^{-R^2} \pi \qquad\qquad\qquad (2.3.22.1) \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} &> \text{Limit}(\%,R=\text{infinity}); \\ &\qquad\qquad\qquad \pi \qquad\qquad\qquad (2.3.22.2) \end{aligned}$$

- ▶ **2.3.23. Mérték.**
- ▶ **2.3.24. Tétel.**
- ▼ **2.3.25. Normál integrációs tartomány.**

$$\begin{aligned} &> \text{int}(x^2+y^2-z^2, [x,y,z]=\text{Region}(-R..R,-\text{sqrt}(R^2-x^2).. \text{sqrt} \\ &\qquad\qquad\qquad (R^2-x^2), \end{aligned}$$

$$-\text{sqrt}(R^2-x^2-y^2) \dots \text{sqrt}(R^2-x^2-y^2));$$

$$\frac{4}{15} R^5 \pi \quad (2.3.25.1)$$

► 2.3.26. *Tétel.*

► 2.3.27. *Példa: forgástest térfogata.*

▼ 2.3.28. *Példa: tehetetlenségi nyomaték.*

```
> int(x^2+y^2, [x,y,z]=Region(-R..R, -sqrt(R^2-x^2) .. sqrt(R^2-x^2),
-sqrt(R^2-x^2-y^2) .. sqrt(R^2-x^2-y^2)));
```

$$\frac{8}{15} R^5 \pi \quad (2.3.28.1)$$

► 2.3.29. *Rademacher tétele.*

► 2.3.30. *Integráltranszformációs formula.*

▼ 2.3.31. *Példák: polár-, henger- és gömbi koordináták.*

```
> Jacobian(<r*cos(phi), r*sin(phi)>, [r, phi], 'determinant'=
true);
```

$$\begin{bmatrix} \cos(\phi) & -r\sin(\phi) \\ \sin(\phi) & r\cos(\phi) \end{bmatrix}, \cos(\phi)^2 r + r\sin(\phi)^2 \quad (2.3.31.1)$$

```
> simplify(%[2], trig);
```

$$r \quad (2.3.31.2)$$

```
> Jacobian(<r*cos(phi), r*sin(phi), z>, [r, phi, z], 'determinant'=
true);
```

$$\begin{bmatrix} \cos(\phi) & -r\sin(\phi) & 0 \\ \sin(\phi) & r\cos(\phi) & 0 \\ 0 & 0 & 1 \end{bmatrix}, \cos(\phi)^2 r + r\sin(\phi)^2 \quad (2.3.31.3)$$

```
> simplify(%[2], trig);
```

$$r \quad (2.3.31.4)$$

```
> Jacobian(<r*cos(phi)*cos(theta), r*sin(phi)*cos(theta), r*sin
(theta)>,
[r, phi, theta], 'determinant'=true);
```

$$\begin{bmatrix} \cos(\phi) \cos(\theta) & -r\sin(\phi) \cos(\theta) & -r\cos(\phi) \sin(\theta) \\ \sin(\phi) \cos(\theta) & r\cos(\phi) \cos(\theta) & -r\sin(\phi) \sin(\theta) \\ \sin(\theta) & 0 & r\cos(\theta) \end{bmatrix}, \quad (2.3.31.5)$$

$$\cos(\phi)^2 \cos(\theta)^3 r^2 + \sin(\phi)^2 \cos(\theta)^3 r^2 + r^2 \sin(\phi)^2 \cos(\theta) \sin(\theta)^2 + r^2 \cos(\phi)^2 \cos(\theta) \sin(\theta)^2$$

> **simplify(%[2],trig);**
 $\cos(\theta) r^2$ (2.3.31.6)

> **with(Student[MultivariateCalculus]);**
 [Add2DCoordinateNames, Add3DCoordinateNames, (2.3.31.7)
 ApproximateInt, ApproximateIntTutor, CenterOfMass,
 ChangeOfVariables, CrossSection, CrossSectionTutor,
 DirectionalDerivative, DirectionalDerivativeTutor,
 FunctionAverage, Gradient, GradientTutor, Jacobian,
 LagrangeMultipliers, MultiInt, Revert, SecondDerivativeTest,
 SurfaceArea, TaylorApproximation, TaylorApproximationTutor]

> **ChangeOfVariables(x^2+y^2,['cartesian'[x,y],'polar'[r,phi]]);**
 $r^2 \cos(\phi)^2 + r^2 \sin(\phi)^2$ (2.3.31.8)

> **simplify(%,trig);**
 r^2 (2.3.31.9)

> **ChangeOfVariables(Int(Int(x^2+y^2,x),y),['cartesian'[x,y],'polar'[r,phi]]);**
 $\iint r^3 d\phi dr$ (2.3.31.10)

> **ChangeOfVariables(x^2+y^2-z^2,['cartesian'[x,y,z],'cylindrical'[r,phi,z]]);**
 $r^2 \cos(\phi)^2 + r^2 \sin(\phi)^2 - z^2$ (2.3.31.11)

> **simplify(%,trig);**
 $-z^2 + r^2$ (2.3.31.12)

> **ChangeOfVariables(Int(Int(Int(x^2+y^2-z^2,x),y),z),['cartesian'[x,y,z],'cylindrical'[r,phi,z]]);**
 $\iiint (-z^2 + r^2) r d\phi dr dz$ (2.3.31.13)

► 2.3.32. Tétel: paraméteres integrálok differenciálása.

► 2.3.33. Pályák.

► 2.3.34. Tétel.

▼ 2.3.35. Tétel.

> `v:=<cos(t),sin(t),t>; diff(v,t); %.; simplify(% ,trig);`

$$v := (\cos(t))e_x + (\sin(t))e_y + (t)e_z$$

$$-\sin(t)e_x + (\cos(t))e_y + e_z$$

$$\frac{1 + \sin(t)^2 + \cos(t)^2}{2}$$

(2.3.35.1)

► **2.3.36. Példák.**

▼ **2.3.37. Sima pályák természetes paraméterezése.**

> `s=int(sqrt(%),t=0..T); solve(%,T); subs(t=%,v); diff(%,s); %.; simplify(% ,trig);`

$$s = \sqrt{2} T$$

$$\frac{1}{2} s \sqrt{2}$$

$$\left(\cos\left(\frac{1}{2} s \sqrt{2}\right) \right) e_x + \left(\sin\left(\frac{1}{2} s \sqrt{2}\right) \right) e_y + \frac{1}{2} s \sqrt{2} e_z$$

$$-\frac{1}{2} \sin\left(\frac{1}{2} s \sqrt{2}\right) \sqrt{2} e_x + \frac{1}{2} \cos\left(\frac{1}{2} s \sqrt{2}\right) \sqrt{2} e_y + \frac{1}{2} \sqrt{2} e_z$$

$$\frac{1}{2} + \frac{1}{2} \sin\left(\frac{1}{2} s \sqrt{2}\right)^2 + \frac{1}{2} \cos\left(\frac{1}{2} s \sqrt{2}\right)^2$$

(2.3.37.1)

▼ **2.3.38. Integrálás felületeken és felszín.**

> `PathInt(x^2+y^2+z^2, [x,y,z]=Path(<t,t^2,t^3>, t=0..2)); evalf(%);`

$$\frac{2}{36971235} \frac{1}{\sqrt{-2+I\sqrt{5}} (2+I\sqrt{5})} \left(\sqrt{161} \left(\right.$$

$$768697076 \sqrt{-2+I\sqrt{5}}$$

$$+ 384348538 I \sqrt{-2+I\sqrt{5}} \sqrt{5}$$

$$- 20010 \sqrt{9-4I\sqrt{5}} \sqrt{9+4I\sqrt{5}} \operatorname{EllipticF}\left(2\sqrt{-2+I\sqrt{5}}, \right.$$

$$\left. \frac{1}{3} \sqrt{-1+4I\sqrt{5}} \right)$$

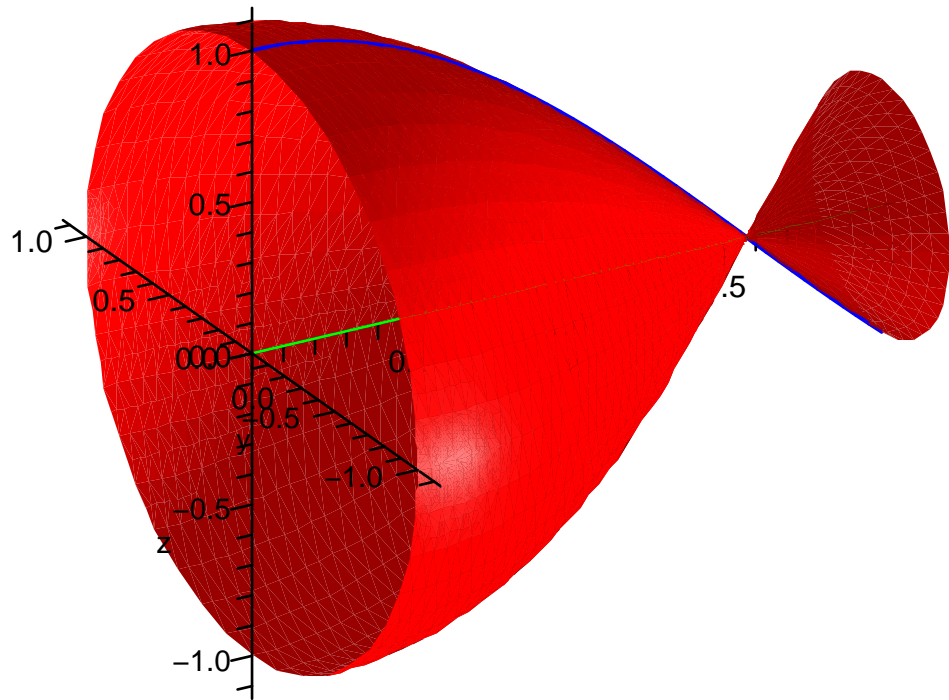
$$\begin{aligned}
& -3523 I \sqrt{9-4I\sqrt{5}} \sqrt{9+4I\sqrt{5}} \operatorname{EllipticF}\left(2\sqrt{-2+I\sqrt{5}}, \right. \\
& \left. \frac{1}{3}\sqrt{-1+4I\sqrt{5}}\right) \sqrt{5} \\
& + 12964 \sqrt{9-4I\sqrt{5}} \sqrt{9+4I\sqrt{5}} \operatorname{EllipticE}\left(2\sqrt{-2+I\sqrt{5}}, \right. \\
& \left. \frac{1}{3}\sqrt{-1+4I\sqrt{5}}\right) \Big) \Big) \Big) \\
& 263.8435852 - 7.095521418 \cdot 10^{-8} I \qquad (2.3.38.1)
\end{aligned}$$

> **SurfaceInt(x+y+z, [x,y,z]=Surface(<s,t,4-s*t>, [s,t]=Triangle(<0,0>, <0,1>, <1,0>)); evalf(%);**

$$\begin{aligned}
& \int_0^1 \left(\frac{1}{3} (1+s^2)^{3/2} s - \frac{1}{4} s \ln(1+s^2) - \frac{1}{3} (1+s^2)^{3/2} - \frac{1}{4} \ln(1 \right. \\
& \left. + s^2) s^3 - \ln(1+s^2) s^2 - \ln(1+s^2) - \frac{1}{3} (2+2s^2-2s)^{3/2} s \right. \\
& \left. + 2 \ln(-s+1+\sqrt{2+2s^2-2s}) s^2 \right. \\
& \left. + \frac{1}{3} (2+2s^2-2s)^{3/2} - \frac{1}{2} s^2 \sqrt{2+2s^2-2s} \right. \\
& \left. - \frac{3}{2} s \sqrt{2+2s^2-2s} + \frac{1}{2} s \ln(-s+1+\sqrt{2+2s^2-2s}) \right. \\
& \left. + \frac{1}{2} \ln(-s+1+\sqrt{2+2s^2-2s}) s^3 + 2 \sqrt{2+2s^2-2s} + 2 \ln(-s \right. \\
& \left. + 1 + \sqrt{2+2s^2-2s}) \right) ds \\
& 2.646495329 \qquad (2.3.38.2)
\end{aligned}$$

▼ **2.3.39. Példa: forgásfelület felszíne.**

> **Student[Calculus1][SurfaceOfRevolutionTutor]();**

► **3. Függvénysorozatok és függvénysorok**